
MAGYAR IZRAEL

AZ ORSZÁGOS RABBIEGYESÜLET KÖZLÖNYE.

Szerkeszti **Dr. NEUMANN EDE.**

Megjelenik július és augusztus kivételével havonként egyszer.

Előfizetési ára évi 6 korona. Az egyesület tagjai a tagsági díj fejében kapják.
A kéziratok és előfizetési díjak a szerkesztőhöz küldendők.

Rabbi és kántor.

Istentiszteletünkben az *ének* előkelő helyet foglal el. Lélektani és történeti okok hódították azt meg számára. A hangok harmoniájának bűvös hatása van az emberi lélekre. Rendkívül alkalmas érzelmek kifejezésére és felkeltésére. Az áhitat hathatós segédeszköze. Egy kiváló zenemű kellő előadása a hangversenyteremben is oly hangulatot ébreszt bennünk, mely közel jár az áhitathoz. És különösen az emberi hang kitűnő tolmácsa a sziv szavának, megnyitja érzelmeink világát és megrezegteti azok húrjait. A vallásos kultusz minden fokán találkozunk tehát zenével és énekkel; egyaránt juttatják kifejezésre a fétisimádó áhitatát és annak szentséges hangulatát, a ki az egyetlenegy Isten előtt borul le. Polgárjogot nyertek a mi istentiszteletünkben is. Legalább az ének mindenütt meghonosodott — az Uraltól egészen a Csendes Óceánig.

Történeti okok is elősegítették meghonosodását. Sok évszázadon át a zsinagógában felhangzó éneken kívül nem volt semmi más, a mi nemesebb élvezetet nyújtott volna a hivek tulnyomó többségének. A ghetto lakói elestek mindentől, a miben a szabad ember lelke gyönyört lel. Csak az énektől nem fosztották meg őket. A kik jártasak voltak a szent könyvekben, azokat olvasták és elmélyedtek tartalmukban, nekik énekre nem volt szükségük, de a nép zöme, mely erre képes nem volt, áhitozott az énekre, a mely könnyen férközött szivéhez és lelke minden hangulatában a gyönyör kutforrása volt számára. Leste a széphangu cházzán dalait és midőn felcsendültek trillái, elfelejtette azt a sok bánatot és keserűséget, a mely osztályrészül jutott neki. Nem volt baj, ha egy-egy profán dallam tévedt is a szent falak közé. Hatása épp oly nemes és igazán áldásos volt, mint ama hagyományos melódiáké, a melyek az imákat az egyes ünnepi alkalmak hangulatának hü tolmácsaiként kísérték.

Ez a körülmény lényegesen hozzájárult ahhoz, hogy az ének a szombati és ünnepi istentiszteletben mindinkább tért foglalt. Fel-felhangzanak

ugyan panaszok túltengése miatt, profán dallamok felhasználása ellen való tiltakozásokkal is találkozunk és azok a gyakori figyelmeztetések, hogy különösen a nagyünnepi áhitat végzésére kiszemelendő egyéneknek ne a hang szépségére, hanem a szent alkalomnak megfelelő vallásos kifogástalanságra és egyéb kiválóságokra tekintsenek, azt sejtetik velünk, hogy nem mindig a leghivatottabbak töltötték be az előimádkozói tisztet; de nem lehet tagadni, hogy az adott viszonyok között az istentisztelet kielégítette a hívek lelki szükségleteit és hogy ebben az éneknek nem csekély része volt.

Feltétlenül elismerjük jelentőségét a jelen zsidó istentiszteletében is.

De midőn ezt tesszük, nem szabad figyelmen kívül hagynunk azokat a nagy változásokat, a melyek az utolsó században, különösen annak második felében történtek. A műveltség színvonala emelkedett, részeseivé lettünk az általános kulturának. A templomban a prédikáció visszahódította régi jogait és a nemzeti nyelv az imában is tért kezd foglalni. A hívekben pedig — fájdalom — igen nagy mértékben csökkent a héber nyelv ismerete és mind hangosabban szólal meg az az óhaj, hogy az istentisztelet tartama tulságos hosszú ne legyen. Az ének tehát nem dominálhat már. Múlhatatlanul szükséges, hogy kellően meghatároljuk és hogy mindentől megszabadítsuk, a mi művelt izlésbe ütközik és a mi csorbát ejt istentiszteleti jellegén.

Nem akarjuk megismételni azt, a mit erre vonatkozólag már elmondottunk. (I. évfolyam 100. l.) Fentartjuk egész terjedelmében és nem kételkedünk abban, hogy a hazai hitközségek istentiszteletünk e nagyfontosságú kérdését előbb-utóbb meg fogják oldani, miként szerencsésen megoldották a nyugoti országokban, a melyekben a jelzett változások előbb következtek be és előbb sürgették a szükséges átalakításokat.

Ez alkalommal arra az *antagonizmusra* utalunk, a mely e változásokkal kapcsolatban az ének képviselői és a rabbik között kifejlődött, a mely sokkal szembetűnőbb, semhogy kellő figyelmünkre rá ne szolgálna és nyilvánulásaiban gyakran oly alakot ölt, hogy megszüntetését nemcsak kívánatosnak, hanem mulhatatlanul szükségesnek kell tekintenünk. Gyülekezeteink fontos érdekei is megkövetelik, hogy véget vessünk ennek a türhetetlen állapotnak és hitközségeink vezérférfiaitól joggal elvárhatjuk, hogy erre segédkezet nyujtsanak.

*

Mindaddig, míg az istentisztelet az év legtöbb szombatján és ünnepnapján a rabbi közreműködése nélkül folyt le, az ő és a cházzán hatásköre között összeütközésről nem lehetett szó. Vajmi ritkán szólt híveihez, talmudi előadásait csak a tradiciótól kijelölt alkalmakkor tartotta a zsinagógában. Nem a templom volt tevékenységének színhelye. Itt az előimádkozó vagy cházzán működött. Nem is vállalkozott volna arra, hogy a Neila ima végzésén kívül a templomban valami istentiszteleti funkciót teljesítsen. Erre az előimádkozók és énekesek voltak hivatva, a kiknek működése köztudomás szerint minden papi jelleg nélkül szükölködött. Csakis olyan funkciót végeztek,

a melyre a gyülekezet minden tagja fel volt jogosítva. Akadtak az előimádkozók között is képzett férfiak, egyesek még az irodalomban is megörökítették nevüket, de tisztségük betöltésére a kifogástalan életmód mellett semmi más kvalifikációra nem volt szükségük, mint az imák előadására való képesség. És hiszen ebben a tekintetben most sem változtak a viszonyok. Csak rendkívül kevés gyülekezet van, a mely a „decorum kedvéért“ némi minimális műveltséget kíván kántorától. Arra nem volt példa, hogy előimádkozó vagy cházán bárminő cselekedetével a gyülekezetben azt a hitet igyekezett volna kelteni, hogy neki papi hivatása van, hogy az ő tisztsége a rabbiéhoz hasonlít. Mindketten a vallás szolgálatában működtek: más közös vonás nem volt közöttük. Képzeltet volt-e a hatáskörök összeütközése vagy valami versengésnek keletkezése, midőn egyikük a gyülekezet lelki vezére, tanítója, bírása, a hittudományak hódolattal övezett művelője, az egész vallásos élet őre és összes intézményeinek elismert, sérthetetlen tekintélylyel felruházott kormányzója, a másik pedig egyetlen egy institúciónak tényezője volt, a ki a rabbi utasításai szerint végezte funkcióit. S nem maradhat figyelmen kívül, hogy ez az institúció a vallásos életben korántsem foglalta el a legelőkelőbb helyet. Annak középpontja nem a templom volt.

A kulturális állapotoknak és a hívek életviszonyainak a múlt században bekövetkezett átalakulása gyökeresen megváltoztatta a zsidó vallásos felfogásokat. A templom, a nyilvános istentisztelet jelentősége a többi vallásos intézmények rovására emelkedik és most már igénybe veszi a rabbi tevékenységének igen nagy részét. Ha vissza nem fejlődünk, a mit kizártnak akarunk tekinteni, a rabbinak az istentiszteleten való aktív közreműködése a jövőben még növekedni fog.

A viszonyok eme változása egyfelől gyarapította a kántorok önértékét, lévén ők a vallásos életnek az előbbinél nagyobb jelentőségre emelkedett intézményének tényezői, másfelől kellemetlenül érintette őket, mert vége szakadt egyeduralmuknak ott, a hol eddig csak az ő birodalmuk volt, mert az istentisztelet átalakulása, tartamának megrövidülése és a prédikációnak, a nemzeti nyelvű imának és a kántor remekelését megszorító karénekeknek meghonosodása érvényesülésüknek alkalmait ritkította.

A természetes fejlődéstől adott e két momentumban rejlik oka annak, hogy a kántorok elégedetlenek pozíciójukkal és működésük értékének elismerését azzal az állítással igyekeznek a hitközségekben kikényszeríteni, hogy ők is *papi* tisztséget töltenek be.

Ezzel a felfedezéssel e helyen komolyan foglalkozni nem lehet. De tény, hogy azok, a kik külsőségek után ítélnék — ilyenek pedig nagyon számosan vannak — a papi ruházatban megjelenő kántort hajlandók papnak tekinteni, annál is inkább, minthogy más felekezeteknél papi ruhában megjelenő egyén más mint pap nem lehet. És tény, hogy rabbik is hozzájárultak ennek a visszás helyzetnek a teremtéséhez azzal, hogy a legnagyobb jóhiszeműséggel ugyan és kényszereknek engedve, papi funkciók végzésére hatalmaztak

fel kántorokat, előimádkozókat, metszőket, nem fontolva meg az ebből eredendő következményeket. Miért ne tennék meg tehát a hivek a chazzánnak azt a szivességet, hogy az ő működését is papi jellegűnek deklarálják és mi akadályozza meg azután a kántort abban, hogy átlépje hatáskörét és — ha megvan hozzá a kellő vérmérséklet — a rabbi intézkedéseinek ellenszegüljön, esetleg a rendelkezésére álló szabad idő bőségét arra használja fel, hogy a hivek körében ellene hangulatot csináljon? Csakhamar kész a háboru. Tudjuk, hogy a vidéki községekben különben is gyenge lábon álló béke milyen könnyen meg van bontva.

És nem kell szólnunk arról, hogy ez milyen kihatással van a vallás tekintélyére és arra a tiszteletre, a melyet minden körülmények között intézményei számára biztosítanunk kell.

Ezen a bajon okvetetlenül segíteni kell.

Meg kell értetnünk kántorainkkal, a kiknek hivatását teljes mértékben méltányoljuk és jelentőségéhez képest becsüljük, a kiknek állásuk tekintélyének emelésére és anyagi helyzetük javítására irányuló törekvéseit kész örömmel támogatjuk, hogy nem helyes uton járnak, midőn a „határ kitolásának“ tilalmát megszegik és ennek árán keresnek érvényesülést. Elégítsék ki ambíciójukat a saját hatáskörükben. Iparkodjanak a legjobbat nyújtani, de tartózkodjanak mindentől, a mi a rabbi hivatásának és a tisztségével járó jogoknak körébe tartozik. Tegyenek meg mindent, hogy nagyértékű tehetségüknek az áhitat hasznát lássa, de mellőzzenek mindent, a mi szinpadai hatások hajhászásának a benyomását teszi. A szinpadon is csak akkor van hatása a művészetnek, ha a szinpadot elfelejteti velünk. Profánálása a templomnak, megölője az áhitatnak, ha bárkinek a viselkedése: fellépése, ruházata, gesztusai színészre emlékeztetnek.

Minthogy pedig a kántor tevékenysége vidéki hitközségekben erejének és idejének csak nagyon csekély részét veszi igénybe és a munka hiánya minden embernél elégedetlenséget és rossz gondolatokat szül, iparkodjanak szert tenni arra a képességre, hogy a hitközségek nemcsak a templomban, hanem a hitoktatás és az adminisztráció körében is értékesíthessék őket. Így van ez a nyugateurópai országok zsidó gyülekezeteiben is. Hogy a szertartásokat — esketések és temetkezések alkalmával is — a hivek gyakori elégedetlenségére oly végtelen hosszúra nyújtják, annak az oka is, részben legalább abban rejlik, hogy ki akarják használni az érvényesülésre ritkán kínálkozó alkalmat, hogy érzik, hogy nagyon csekély az a munka, melyet tulajdonképpen hivatásukból kifolyólag végeznek. Ha az éneken és előimádkozáson kívül más foglalkozásuk is volna, ezt bizonyára nem tennék. De a kántori hatáskörben is nyílik tér a munkára. Szervezzenek énekkarokat, tanítsák az ifjúságot a templomi énekekre, hogy a gyülekezeti ének, mely más felekezetek templomaiban és most már külföldi zsinagógákban is az istentiszteletet oly magasztossá és az áhitatot oly meghatóvá teszi, hitközségeinkben is mennél előbb meghonosodjék. Igazán a legjobbak verejtékére méltó törekvés volna.

Vezérférfiaink pedig gondoskodjanak arról, hogy — lehetőleg kitűnő tanítóképzőnkkel szerves kapcsolatban — kántoriskola létesüljön, a mely a hitközségek számára művelt és mennél többoldalú munka végzésére képes kántorokat nevel, férfiakat, a kik meg vannak elégedve hivatásukkal és mentek attól az ambíciótól, hogy papokként szerepeljenek. Így fog megszűnni az az antagonizmus, melyet most számos vidéki hitközségben rabbik és kántorok között tapasztalunk.

Ezek után minden további megjegyzés nélkül közöljük Krausz Fülöp besztercebányai főkantor úrnak következő felszólalását:

A mit főtitzt. Bender zalalövői rabbi úr e lap 7-ik számában megjelent „Hazkára“ című cikkében a kántorról ír, provokálja a replikát.

Ugyanis a „Magyar Izrael“ 6-ik számában Ehrlich rabbi úr kifejti, hogy nem tartja már időszerűnek, hogy a nem gyászolók a Hazkára előtt a templomból kivonuljanak. Támpontul pedig többek között cikkíró rabbi úr hivatkozik egy „*góaun b'jisróél*“-ra, a ki egy kitűnő kántor megható énekére való tekintettel igen is megengedte, hogy a nem gyászolók is a Hazkáránál jelen legyenek, hogy a kántor megható énekét azok is hallhassák.

Főtitzt. Bender rabbi úr azonban „Hazkára“ című cikkében ilyen fajta ujitásról tudni nem akar, a mihez nekem ugyan semmi közöm; sőt tisztelem és becsülöm a rabbi úr ebbeli konzervativizmusát. Csakhogy azon érvek, a melyeket álláspontjának indokolására felhoz, nemcsak a kántorok, hanem a pszichológusok körében is feltűnést fognak kelteni.

Bender rabbi úr ugyanis azt kérdezi, hogy tulajdonképpen *mi köze a szívnek a kántor énekéhez? Hogy kárpótolhatja a kántor éneke a gyászolót veszteségéért?* stb. stb.

Ezekben a felvetett kérdésekben cikkíró rabbi úr egészen újat állít, mert valamennyi pszichológus megegyezik abban, hogy a zene, melyhez az ének is tartozik, nagy hatással van az ember kedélyére.

A tiszt. rabbi úr ezen állításával szemben egy légió érvet hozhatnék fel.

Kezdhetném a biblián. Mózes és Mirjam ajkain Isten dicsőítésére dal zendül meg.

Hivatkozhatnám a jeruzsálemi szent templomra, a hol már évezredekkel ezelőtt nagy fontosságot tulajdonítottak a zenés, illetve énekes istentiszteletnek. A leviták is dallal, énekkel dicsérték az Örökkévalót.

Hivatkozhatnám a sok zsoltárra is, a melyek mind dalról, zenéről szólnak.

De hivatkozhatnám a világ összes felekezetére; valamennyi, még a legkomolyabb gyászszertartásnál is, énekkel és zenével ad kifejezést vallási, illetve kegyeleti érzésének.

Hivatkozhatnám még arra is, hogy pszichológiai szempontból mily hatással van a dal, különösen a mélabús dal a szivre, kedélyre. Hány könnyet nem fakasztott már idegenek szeméből a magyar mélabús népdal?

De maradjunk csak az ének vallási momentumánál. Itt vannak még a főünnepi imák a *seliach cibur* részére. Ezen imákban, a melyek bizony a legszentebb imát a *semóne eszrét* előzik meg, a seliach cibur kellemes énekbeli hangért, méltó előadásért foháskodik a világ urához.

És végre ki nem tudja azt, hogy milyen súlyt helyeztek öregeink és helyeznek még némely községben ma is az ugynevezett „Hiszór‘rusz“-ra? Már pedig ezen *hiszór‘rusz*, a melyet a kántor előadásánál ugyszólván *conditio sine qua non*-ként tekintettek, nem egyéb, mint az, amit világi nyelven a mélabús, bánatos, megható stb. jelzők fejeznek ki.

De mindezekről eltekintve, én csak egy kérdést batorkodom a főtisztelendő urhoz intézni. Mit szólna a főtisztelendő ur ahhoz, hogyha kántora a roshasono és jomkipurkor szokásos „*Muszaf Kadis*“ melodia helyett a hétköznapi vagy szombati Dur melodiára rázendítene? Milyen hatással volna az a rabbi urra és hiveire, hogyha e fenséges napokon a szívet és lelket átjáró és megrázó „*Jiszgadal*“ melodiát nélkülözniök kellene? Már pedig a hétköznapi és szombati Kadis szövege semmiben sem különbözik a főünnep Kadisétól. Tehát mi az, a mi ezen ima hallatára a szívet vibrációba, egész valónkat vallási borzongásba hozza? Nem-e a melodia vagyis a kántor éneke?

Tehát a kántor éneke igenis nemcsak hogy befolyással van a szívre, lélekre, hanem ez tulajdonképpen hivatása is.

A rabbik fizetés-kiegészítése.

Mikor a Nagymélt. Magy. Kir. Vallás- és Közoktatásügyi Miniszterium a kongrua általános rendezését célzó 137684—08. sz. rendeletét kibocsátotta, minden rabbi és rabbihelyettes keblét kettős öröm töltötte el. Örvendtek mint családapák. Hogyne, hisz ezen intézkedés foganatosításától remélték sanyaru anyagi helyzetük javulását. De főleg mint felekezetük hü és önértetes fiai az elvi jelentőségü leirat okozott nekik nagy örömet és lelki megnyugvást. Vallásunk recepciójának csak akkor van értelme, csak akkor több irott malasztnál, ha a gyakorlati életben alkalmazzák is, ha azon tényezők, kik kedves és drága hazánk kormányának gyepelőit kezükben tartják, nemcsak akkor vesznek tudomást polgári jogainkról, mikor adókat fizetni, katonákat sorozni és jótékony célokra könyöradományokat gyűjteni kell, egyszóval, ha kötelességek teljesítéséről, hanem akkor is, mikor jogok élvezetéről van szó. A jogegyenlőség és viszonyosság elvéből kifolyólag a kongrua a rabbi és a rabbihelyettest ép úgy illeti meg, mint a kath. plébánost és a protestáns lelkészt. És ép azért örömmel üdvözlöttük a fent említett magas miniszteri leiratot és türelmetlenül vártuk, hogy ez a törvényjavaslat a képviselőház elé terjesztessék, a mi aztán husvét előtt meg is történt.

De azt hiszem, miként én, úgy mások is csalódtak. Több keresztény lelkész értesítéséből megtudtam, hogy a letárgyalt kongrua-törvény szentesítése után visszamenőleg is folyósították kongruájukat. Mivel azonban ez énvelem nem történt, Pestre a Hold-utkába mentem, hol azt a felvilágosítást kaptam, hogy a kongrua-törvény, az ugynevezett „novella” csak a kath. papoknak szól. Hanem — mivel sok jogász felfogása szerint a „novella” alapján rabbiknak is lehet kongruát kiutalni, a miniszteri hivatalnokok azt a tanácsot adták nekem, hogy kongruám folyósításának kieszközlése céljából kérvényt adjak be a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumhoz, melynek valószínűleg fogantatja is lesz.

Természetes dolog, hogy ezt a tanácsot megfogadtam. Kérvényeztem és ügyem gyors és kedvező elintézését reméltem és pedig teljes joggal, hiszen ezen lépést a miniszteri hivatalnokok tanácsára tettem. A mi az elintézés módjának a gyorsaságát illeti, bizony nem panaszkodhatom. T. i. május 4-én adtam be kérvényemet, május 15-én már kaptam is miniszteri végzést. Csakhogy nem volt köszönet benne. Községkerületünk n. é. Elnöksége f. é. 1006. sz. átiratában arról értesít engem, hogy a miniszter kérvényemet azzal a megjegyzéssel utasította vissza, hogy a félesztendővel ezelőtt szétküldött „Bevallási iveket” csak tájékoztatás céljából kérték be, de azok alapján egyelőre kongruát kiutalni nem lehet.

Mikor a kongrua-ügy napirenden volt, a „Magyar Izrael” nagyra-becsült szerkesztője felhívta a kartársakat, hogyha valami a rabbikar összecségét érdeklő dolog jutna tudomásukra, közöljék azt vele. Azt hiszem, hogy ez is ilyen. Azért vagyok oly bátor ezt a közleményt t. szerkesztő urnak azzal a megkeresésem kapcsán átszármasztatni, miszerint annak — okulás céljából — b lapjában kis helyet szorítani sziveskedjék.

Zalaszentgrót.

Hirtenstein Adolf.

Krónika.

Magyarország.

Az *ujkécskei* izraelita hitközség díszes új templomot épített, a melyet *Schwarz Ignác* rabbi ünnepélyesen felavatott.

*

Dr. Klein Dezső nyitrai főrabbi tanítványai maguk között gyűjtést rendeztek, hogy a templom számára új tórát szerezzenek be. A tórát október 7-én adták át rendeltetésének, mely alkalommal a főrabbi ünnepi beszédet mondott.

*

A *zsolnai* hitközség felavatta új iskoláját és egyuttal megülte az intézet nagyérdemű igazgatójának negyedszázadot meghaladó működésének jubileumát. Az ünnepséget istentisztelet nyitotta meg, a melyen *Dr. Friedmann Dávid* főrabbi méltatta az alkalom jelentőségét. — Díszes, mintaszerűen felszerelt hajlékba költözött a *tabi* hitközség iskolája is.

Az *albertiirsai hitközség* október 24-én templomának 100 éves fennállását ünnepelte. Az ünnepségen számos testvérgyülekezet, két politikai község és a keresztény egyházak hatóságai képviseltették magukat. Díszközgyűlés után a nagyszámu közönség a templomba vonult, a melyben *Kovács Sándor* a hitközség történetét olvasta fel, *Büchler Zsigmond* főrabbi pedig ünnepi beszédet mondott. *

Szegeden mozgalom indult meg, hogy *Löw Lipót* nevét egy róla elnevezendő zsidó kórház alapításával örökítsék meg. *

A *pécsi hitközség* az ünnep utolsó napján alkalmat keresett, hogy nagyérdemü lelkészének, *Dr. Perls Ármin* főrabbinak pécsi működése második évtizedének betöltése alkalmából bensőséges módon háláját és ragaszkodását fejezze ki. Kitünő kartársunk, a kinek munkássága mindenkor a magyar rabbi-kar dicsőségének gazdag kútforrása volt, örömmel fogadta hivei szeretetének eme szép nyilvánulását. *

A *verbói* polgári iskola tanítványai fáklyásmenettel tisztelték meg *Reich Sámuel* főrabbit, a ki az iskolát alapította és annak érdekében nagyon buzgó tevékenységet fejt ki. *

A *szarvasi* hitközség *Dr. Spiegel Gyula* rabbiképzőintézeti hallgatót választotta rabbijául. *

A *XV. községkerület* október hó 10-én tartotta meg Rozsnyón évi közgyűlését, melyet *Dr. Gutlohn Henrik* vezetett. A megnyitó beszéd beszámolt a lefolyt év munkájáról és rajzolta a jövő teendőit. Községkerületi elnökül megválasztották *Dr. Weisz Bélát*, a kassai hitközség elnökét, alelnökül a lelépő elnököt *Dr. Gutlohn Henriket*. A bírósági elnöki tisztet *Dr. Klein József* kassai főrabbira, az alelnököt pedig *Dr. Tiroler Simon* rozsnyói ügyvédre ruházták. A választások után *Dr. Gotthilf Mihály* ügyvédet, mint a rozsnyói hitközség új elnökét és a községkerület újonnan megválasztott képviselőjét üdvözölték. *Dr. Weiskopf Artur* rabbinak Turócszentmártonba való távozását a közgyűlés sajnálattal vette tudomásul. *

Az *Országos Magyar Izr. Közművelődési Egyesület* hölgyválasztmánya megtartotta alakuló gyűlését a pesti izr. hitközség dísztermében nagy és díszes közönség jelenlétében. *Dr. Neumann Árminné* lelkes elnöki megnyitója után *Dr. Hevesi Simon* rabbi az egyesület célját és működését ismertette, előadván, hogy november 1-én az egyesület négy ingyenes *magyar nyelvi* tanfolyamot nyit oly idegenből bevándorolt munkások, iparosok és kereskedők részére, a kik magyarul még írni és olvasni nem tudnak. Előadta továbbá, hogy az egyesület a tél folyamán 25 nyilvános ingyenes előadást óhajt a főváros különböző kerületeiben rendezni. — *Dr. Weiller Ernő* titkári jelentésében a nyilvános előadások befejezéseül egy *Cultur-Matinée* rendezésének eszméjét vetette fel, a mit a bizottság maróti *Fürst Jakabné* indítványára az egyesület létesítendő könyvtára javára februárban óhajt megvalósí-

tani. — Báró Herzog Mór záróbeszéde után a bizottság elnökéül báró Gutmann Vilmosnét, társelnökéül Dr. Neumann Árminnét, alelnökökül lovag Schweitzer Edénét, lovag Wechseltmann Zsófiát, Dr. Grauer Vilmosnét és dr. Hevesi Simonnét, előadójául pedig Dr. Weiller Ernőt választották meg. — Említjük még, hogy az egyesület ingyenes nyelvi tanfolyamai a Gyorsírás-tudományi Társulat helyiségében (Király-utca 98b) és az Orsz. Izr. Tanítóképző-intézetben (Rökk-Szilárd-utca 26.) lesznek. — Az érdeklődők az egyesület központi irodájában (Sip-utca 12) délután 3—6 óra között jelentkezhetnek.

*

A szentföldi utat az előkészítő bizottságnak október hó 13-án tartott ülésén hozott határozata értelmében a jövő év március havára halasztották.

* * *

Landesberg Lipót szeghalmi kerületi rabbi kiadta *לקרי לב* című művének harmadik és negyedik részét. Az irodalom alapos ismeretéről, rendkívüli szorgalomról, a kutatás odaadó szeretetéről tanuskodó, szép világos héberséggel írt könyv, mely első felében R. Méirről és köréről, a másodikban pedig R. Simon b. Gamliél patriárkáról és kortársairól szól; tiszteletre méltó tanujele egy lankadhatatlan munkában gyönyört lelő férfiú nemes igyekvésének.

A szerző előszavában köszönetet mond az első két rész kedvező fogadtatásáért és azért a támogatásért, a melyben az Alliance Israélite Universelle, a Zunzstiftung kuratóriuma és a frankfurti Jüdisch-literarische Gesellschaft részesítette.

*

Nagy örömmel köszöntjük az *Izraelita Magyar Irodalmi Társulat* most megjelent kiadványát: *Mészáros Zsigmond* tanítónak a Társulat által jutalmazott pályaművét: *A négy fiu*. Elbeszélés a serdültebb zsidó ifjuság számára Előszóval Ágai Adolftól. Végre valahára az első könyv, mely hivatva lesz zsidó érzést plántálni az ifjuság szívébe. És kitűnő alkotás, mely valóban rászolgált az elnyert koszorura és díszére válnék bármely irodalomnak.

Lenkei Henrik, a Társulattól kiküldött bíráló bizottság (Dr. Ágai Adolf, Dr. Bánóczy József és Lenkei) Henrik nevében az IMIT tavalyi évkönyvében a következő szavakkal szól a műről: egy öreg mesemondó tanító vezet be az ő egyszerű, vidéki, jó értelemben vett naiv lelki és külső világába, elreferálván nekünk annak a négy zsidó fiúnak sorsát, a kik az ő és jó felesége utasításaival, az ő tanácsaikkal, az ő melengető érdeklődésük mellett növekedtek fel és jutnak külön-külön a maguk életük útjára. Hét fejezetre oszlik ez a keresetlen, de az igazság meggyőző erejével ható történet, mely bájos természetességgel és minden szándékolt didaktikai cél nélkül adja elő, hogyan ér igaz földi boldogságot a hitéhez minden akadályon át hiven ragaszkodó, míg a hitetlenség ledérré és boldogtalanná teszi a helyes utról eltévedt ifjút. Igaz leiki örömmel olvassuk ki belőle magának a mesemondónak okosságát, jóságát, megismerjük a vele teljesen összeforrt jó zsidó hitvest, ártatlan oldaláról látjuk a csodarabbit, a jesiva életéről nyerünk kedves és hű képet, ugy szintén kiérezzük belőle a mi tanítóképzőnk nemesítő hatását, elénk tárul

a házasságszerzés igaz zsidó módja és szokása — mindez bevonva az író tiszta erkölcsű életfelfogásával, mély vallásosságával és jóságos derűjével, mely tulajdonságok együttesen egy minden ízében sikerült és a mindkét nembeli ifjuság érdeklődését minden tekintetben lekötő olvasmányhoz juttatják a mi társaságunkat. Őszinte meglepedésünkre szolgál, hogy igazi zsidó érzéstől áthatott, lebilincselő, végeredményében felemelő, hitben és erkölcsben megerősítő elbeszélést adhatunk ifjuságunk kezébe és ezért ezt a munkát nemcsak szívesen tüntetjük ki pályadíjunk odaitélésével, de azt is ajánljuk, hogy Társulatunk mennél előbb közrebocsássa mint hathatós eszközt zsidó nevelésünknek és Társulatunknak e téren elért első becses gyümölcsét.

Most előttünk van a gyönyörű könyv, a melyet *Ágai Adolfnak* mesteri tollal írt remek előszava diszit. Nem tehetjük, hogy ebből is néhány passzust ne idézzünk. „A „*Kis Lap*“ mellett folytatott hosszú szerkesztői pályámon — írja Ágai — *Forgó bácsi* koromban, a gyermekvilágnak szánt, úgy a magyar, mint az idegen elbeszélő irodalom számos termékét jutott megismernem. E gazdag anyag, paedagogiai és epikai tekintetben alig foglalt magában a „Négy fiu“-nál, különbet, hozzáfoghatót is keveset.

Jóllehet a felekezetiiséget — *felekezetiiséget* mondok s nem *vallásosságot* — ifjusági olvasmányból ki szeretném rekeszteni, mert ez irányzatok mellőzésével az *ethoszt* vallom egyedül célravezetőnek: ez a mi elbeszélésünk mégis külön elbírálás alá esik.

Ez a szempont éppen a felekezeti. Mert hisz éppen *ezt* kívántuk: mi a jutalom alapítója s a pályabírák.

Nap-nap után láttuk és látjuk ez idő szerint is a kötelék lazulását, mely a zsidóságot Mózes jelében egyesíti; látjuk elvonulni azokat a jellegzetes hitéleti vonásokat, melyekről egymásra ismerünk és látjuk meginogni azokat a mélyen alapozott bástyákat, melyek köré biztató virulásban fonódott együvé tartozásunk erős gyökerének dús hajtása. Szeretemállanak, óh Jákob, a te szép sátraid, melyeket a földerülő nap első óráiban köszöntünk. Mondjam, hogy a palotáktól nem látszanak?”

A klasszikus előszó azzal a kijelentéssel záródik, hogy a „Négy fiu története“ minden felekezeti volta mellett, *emberi* tartalmánál fogva is honi ifjusági irodalmunk egyik gyöngyszeme.

Legyen gondunk rá, hogy a könyvet *minden* zsidó serdülő gyermek elolvassa. De olvassák hiveink mind, örömük fog telni benne és ki fogja emelni őket a hétköznapi szürke hangulatából. Nagy hálával tartozunk az IMIT.-nek, mely a nagyrahivatott szerző kezébe adta a tollat. Égető szüksége van ifjuságunknak ily olvasmányokra, vajha a „Négy fiu“ hosszú sorát nyitná meg a hasonló könyveknek.

*

Dr. Günsz Áron jeles bibliai olvasókönyve: „Bibliai történetek a zsidó tanuló ifjuság számára“ Temesvárott negyedik javított kiadásban jelent meg. Kifogástalan magyarság, a tanulók értelmi fokához alkalmazkodó egyszerű

nyelvezet és meleg hang tankönyvirodalmunk legjobb termékei közé emelik a Günsz-féle olvasókönyvet.

*

Vajda Dezső, a „Szabolcsvármegye“ felelős szerkesztőjének szerkesztésében megjelent „Emlékkönyv főtisztelendő *Dr. Bernstein Béla* nyiregyházi főrabbi beiktatási ünnepélyéről.“ A diszesen kiállított füzetet a szerkesztő azzal a kivánsággal bocsájtotta utnak, „vajha tartalmának tanulsága fogékony lelkekre találna mindenütt felekezeti különbség nélkül.“

* * *

Az Országos Református Lelkészegyesület nagygyűlését szept. hó 29-én és 30-án Debrecenben tartotta meg. Mintegy ezer református lelkész gyűlt egybe az ez alkalomból zászlódiszbe öltözött kálvinista Rómában. Miután szept. 28-án a vármegyeház gyűléstermében tartott választmányi ülés — a melyen mintegy 80 választmányi tag volt jelen — élénk és beható tárgyalás során a nagygyűlésrekerülő ügyeket előkészítette, 29-én reggel 8 órakor a történelmi nevezetességű kéttornyú nagytemplomba isteni tiszteletre gyűltek egybe.

Kiss József pápai esperes, egyesületi alelnök imájával és beszédével ragadta magával a hallgatóságot. Az áldás és záróének után négyes sorokban vonultak a Kistemplomba. Impozáns menet volt. Az elhelyezkedés után a XC. zsoltárt énekelték, mire *Dr. Baltház Dezső* elnök nagyszabásu és rendkívüli lelkesedéssel fogadott beszéddel nyitotta meg a gyűlést. Tárgysorozat előtt üdvözli *Doumergue* urat, a montaubani theol. fakultás tudós tanárát, mint a ki Kálvin alakját a legszebben állította be a világ nagyjainak Pantheonjába. Az üdvözlésre *Doumergue* ur meleg szavakkal mondott hálás köszönetet.

Az elnöki megnyitó alapján *dr. Tüdős István* alelnök indítványára a kongresszus megkeresi a konventet, hogy a jezsuiták recipiálása ellen keresen kellő orvoslást. A tagok számbavétele s a távollevők igazolása után *dr. Erőss Lajos* püspök tartotta meg nagyhatásu emlékbeszédét Kálvin Jánosról és *Szuhai Benedek* szavalta el szép ódáját. Azután *dr. Ferenczy Gyula* titkár terjesztette elő a lefolyt évről szóló részletes jelentést, a melyből kiemeljük, hogy az egyesület tagjainak száma 1528. Ezeken kívül számos nem lelkészjellegű előkelő hitsorsos járhatja a lapot.

Szondy Géza előadása alapján az alapszabályok némi módosítást nyertek és a kongresszus megbizta az elnökséget, hogy az így módosított alapszabályokat minél előbb terjeszse fel a belügyminiszterhez s ha ennek fogadtatja nem lenne, akkor forduljon a törvényhozás két faktorához, egyszerre az országgyűléshez és a koronához. *Dr. Kovács István* javaslatára a kongresszus kimondja, hogy az új theologiai tantervben a szociológia a rendes tantárgyak közé vétessék fel. *Veres Jenőnek* a theol. tudományok terén mutatkozó szellemi képzés hiányairól 15 pontba foglalt határozati javaslatát többek hozzászólása után némi módosításokkal elfogadták. *Kocsis Józsefnek* a

Magyar Közös Bevásárlási Szövetkezet érdekében előterjesztett javaslata szintén elfogadtatott.

Óry Tamásnak a kultusz reformjáról szóló indítványa egy bizottságnak adatott ki. Az 1848. XX. tc. végrehajtása tárgyában *Nagy István* javaslata elfogadtatott. *Hamar István* javaslata alapján a lelkészegyesület belép az Orsz. Vallásügyi Szövetségbe s föl hívja a lelkészeket ennek érdekében való munkálkodásra; az ifj. *Lukács Gyula* által szervezett központi protestáns sajtóiroda részére egyelőre 100 koronát szavaz meg; az egyházmegyei lelkészegyesületekből pedig tudósítók jelölendők ki. A lelkészi fizetések rendezése tárgyában a kongresszus eddigi álláspontját továbbra is fenntartja s annak megvalósítását sürgeti, különösen hangsúlyozva, hogy ez főképp az egyház érdekében álló dolog. *Sütő Kálmánnak* „a református lelkész helyzete és munkája a XX. század társadalmában“ c. javaslata elfogadtatott. *Dr. Szakács Albertnek* „egyházalkötmányunk hiányairól és reformjáról“ szóló javaslata bizottságnak adatott ki. *Balla Endre* javaslata alapján a kongresszus elvben kimondja a lelkészárva kálvineuma felállítását és az eszme továbbfejlesztése végett bizottságot küld ki. *Nagy Vince* javaslata alapján egy a reform. egyház céljait szolgáló takarékpénztár felállítását, egy olcsó naptár kiadását és egyházirodalmi műveknek kiadását is elhatározza. *Csia Kálmán* javaslata alapján a kongresszus kimondja, hogy a „Lelkészegyesület“ továbbra is fenntartandó, a Magyar Ujság pártolandó, a sajtóalapra a gyűjtések folytatandók. Egy vallásos irányú családi hetilap kiadása elvben elfogadtatott s megbízott az elnökség, hogy az irodalmi körökkel ez irányban tárgyaljon.

A lelkészegyesület kérést intéz a vall. és közokt. miniszterhez *Kovács Ákos* javaslatára, hogy a hitoktatói díj az áll. el. iskolákban heti óránként 50, a polg. és középiskolákban pedig 100 koronában állapíttassék meg minden vallásfelekezetenél, azzal a kikötéssel azonban, hogy a tanítás kizárólag magyarul történjék. A tömeges osztályösszevonások lehetőleg megszüntetessenek. A kereskedelmi miniszterhez pedig azért, hogy a hitoktató lelkészek és családtagjai részére az áll. tisztviselőkével egyenlő kedvezményes vasuti jegyet adjon. A debreceni egyházmegye indítványára megkeresi a konventet, hogy a gyógyfürdőhelyeken kedvezményeket eszközöljön ki a miniszteriumnál.

A Magyar Protestáns Irod. Társaságnak kiadványai terjesztésére vonatkozó kérését készséggel teljesíti. A lelkészi fizetések kiegészítésével emelkedett nyug- és gyámint. járulékoknak, valamint egyéb közterheknek, mint levonásra engedélyezett kiadásoknak az állam által teljes összegben leendő pótlása végett kérést intéz a konventhez.

Végül a kongresszus köszönetet mondott a keresk. miniszternek, megbizva az elnököt, hogy Szterényi államtitkárnak külön is fejezze ki az egyesület köszönetét a kedvezményes vasuti jegyek kiszolgáltatásánál tanúsított előzékenységeért.

Meg kell emlékeznünk még arról, hogy a kongresszus első napján belmissziói estély tartatott, második napján *dr. Szabó Aladár* nagyszámu hall-

gatóság jelenlétében istentiszteletet tartott. Megkoszoruzta a kongresszus Bocskay szobrát és a gályarabok emlékoszlopát. Előbbinél *dr. Tüdős István* beszélt, utóbbinál *Nagy Vince* szavalta el szép költeményét, miután a jelenlevő közönség a XC. zsoltár első versét és a gályarabok énekét énekelte el. A kongresszus első napján diszebéd volt az Arany Bika vendéglőben, a melyen több mint ezren vettek részt. Este pedig a színházban az ORLE tiszteletére diszelőadás volt.

Németország.

A *Német Zsidók Szövetkezete* (Verband der Deutschen Juden) Boroszlóban tartotta harmadik nagygyűlését. 400 képviselő gyűlt össze a birodalom minden részéből és körülbelül 2000 főnyi közönség hallgatta végig az előadásokat és tanácskozásokat. A kormányelnök is képviseltette magát, Szilézia tartományának főelnöke pedig személyesen volt jelen.

A nagygyűlés távirattal fejezte ki hódolatát a császárnak és örömmel vette tudomásul Horwitz elnök jelentését, mely a szövetkezet sokágu, a zsidó élet minden körében nyilvánuló tevékenységének képét nyújtotta. A jelentés szólt a hitközségi szervezetjavaslatról, méltatta az apologetikus bizottság fontosságát, ismertette mindazt, a mi az utolsó évben az apologetika terén történt; részletesen fejtegette a szövetkezet buzgólkodását az államsegélynek zsidó kultuscélokra való kieszközléséért; megemlékezett Hildesheimer „*Neue Gutachten über das jüdisch-rituelle Schlachtverfahren*“ című gyűjteményes munkájának kiadásáról; beszámolt a szövetkezet abbeli tevékenységéről, hogy a vasárnapi munkaszünet szigorításából háramló megkárosodástól megóvják azokat, a kik szombaton nem nyitják ki üzleteiket; tüzetesen előadta az új porosz népiskolai törvénynek a zsidó iskolák érdekében való hasznosítására irányuló törekvéseket és utalt arra a munkára, a melyet végeztek, hogy az orosz útlevelviszonyokon javítsanak, hogy külföldiek számára a német állampolgárságot megszerezzék, hogy a zsidóknak a katonaságnál, az igazságszolgáltatásban és a közigazgatásban tapasztalt megszegyenítő mellőzését megszüntessék. Említést tett végre a szövetkezet jövedelmének és tagjainak folytonos szaporodásáról, rámutatva arra az öröndetes körülményre, hogy annak kötelékébe most már 195 hitközség és 14 szövetkezet, ezek sorában a Zsidó Nők Szövetsége (Jüdischer Frauenbund) és a Németországi Zsidó Ifjusági Egyesületek Szövetkezete (Verband jüdischer Jugendvereine in Deutschland) tartozik.

Az elnöki jelentés után az előadások következtek. Dr. Guttmann boroszlói rabbi előadásának tárgya volt az engesztelés eszméje a zsidóságban. „A zsidóság engesztelési eszméje az Isten szeretetében való hiten alapul.“ Minthogy Isten a szeretet Istene, képmására és azzal a képességgel teremtette az embert, hogy mindinkább Isten hasonképévé váljék, hogy mind magasabb erkölcsi tökéletességre jusson.“ Az engesztelésnek ezt a felfogását összehasonlította az eszmének a kereszténységben való alakulásával. Utalt Szent Ágostonnak az eredendő bünről szóló tanára, a mely irányt szabott a

keresztény dogmatika egész fejlődésének és a melyet Kant, miután a 18. század racionalizmusa azt elejtette volt, újból felkarolt. „És ezek után a zsidóságnak még szemére merik lobbantani a harag és bosszuállás Istenében való hitet.“ Szólt ezután azokról a nagy különbségekről, a melyek ebből kifolyólag a zsidóság és a kereszténység között vannak. „A zsidóság nem ismeri az akarat megkötöttségét, a mely az eredendő bűn tanából szükségképpen következik. A zsidóság a természetet és erkölcsöt eszményi egységbe foglalva nem tartotta távol magát a külvilággal, érzéki életünk nyilvánulásaival való érintkezéstől. Minden ember a saját megváltója lehet és kell, hogy az legyen. Nincs szükségünk sem földi, sem földfeletti közvetítőre, hogy az Istenünkkel való kiengesztelést elérjük. Nem a messiás váltja meg az emberiséget a bűntől, hanem megjött számunkra a messiás, ha az emberiség saját küzdelme által megszabadult a bűntől és erkölcsi tökéletességre küzdötte fel magát.“ Az előadás további folyama alkalmat nyújtott a szónoknak Pfeiderer és Harnack egynémely állításának megcáfolására. Végre a Német Zsidók Szövetkezetét az engesztelés képeként mutatta be, a melyben a német zsidóság összes eszményi erői együttműködnek.

Breslauer igazságügyi tanácsos a zsidóknak Posen tartományából való kivándorlásáról szólt. *Wolff* igazságügyi tanácsos, a képviselőház tagja pedig azt a kérdést fejtegette, hogy a keleti tartományok zsidó lakói mit tettek a porosz állam érdekében és hogy az állam mit tett az ő érdekükben.

Az előadásokkal kapcsolatban egyhangulag elfogadták a következő határozati javaslatot:

A porosz államnak sürgős érdeke a mindig hazafias érületű zsidó lakosságnak a keleti tartományokban való fentartása. Ennek folytán követelésünk *I. politikai tekintetben*: a) hogy a kormány éppen a keleti határszéleken az állampolgárok törvényes jogegyenlőségét az államélet összes terein a zsidók számára is megvalósítsa, hogy különösen a közhivatalok betöltésekor a zsidókat ne mellőzze. b) A külföldről bevándorolt zsidókkal szemben a tartózkodási engedély és az állampolgárság megadása tekintetében ne járjon el más elvek szerint, mint más felekezethez tartozó külföldiekkel szemben. *II. társadalmi tekintetben*: az összes érdekeltek hassanak oda, hogy a keleti tartományokban a társas érintkezésben ne legyen elkülönítés hivatás vagy bizonyos vallásfelekezetekhez való tartozás szerint. *III. gazdasági tekintetben*: a hatóságok, különösen a telepítési bizottságok a munkák és szállítások kiadásában a keleti tartományokban kivétel nélkül a zsidókat éppugy részesítsék, mint a többi lakosságot; b) nyilvános és magánintézeteket, továbbá társulatokat és egyesületeket a keleti tartományokban ne támogassanak és ne ajánljanak, ha azok az igazgatásból kizárják a zsidókat vagy az üzleti forgalomban mellőzik őket.

Az előadásokhoz fűződő vitákban fényesen nyilatkozott meg a német zsidókban feltámadt önérzet és az a komoly elhatározás, hogy a felekezet méltóságát és a felekezet tagjainak jogait és érdekeit megsérteni nem enge-

dik. A nagygyűlést megelőző és követő lakomákon elhangzott beszédek is fényes tanubizonyságai voltak annak, hogy a német zsidóság mily gazdag kiváló férfiakban, a kikben kimagasló tehetség, világszerte elismert tudományos, közgazdasági és társadalmi jelentőség a zsidóság érdekeiért való lángoló buzgalommal ölelkezik.

*

A *Philippson Lajostól* 1837-ben alapított és utána a nemrég elhunyt, őszintén siratott *Karpeles Gusztávtól* szerkesztett „*Allgemeine Zeitung des Judentums*” szerkesztését folyó évi október havában *Dr. Geiger Lajos* professzor, titkos kormánytanácsos, Geiger Abrahám fia vette át.

A „*Judenzeitung*” ebben az esztendőben fejezi be pályafutásának 73. évét. Munkásságának nyomai mélyen bevésődtek az egész zsidóságnak történetébe, az intézmények és vívmányok nagy sorozata fűződik tevékenységéhez. Sok éven át tőle indultak ki az összes zsidó kulturtörékvések, vezére volt azoknak a szellemi harcoknak, a melyek dicsőséget szereztek a zsidóságnak és kiküzdötték jogainak elismerését.

*

A német zsidóknak lapunkban is méltatott szellemi mozgalmi ismét egy új jelenséggel gazdagodtak. Azok, a kik sem az orthodoxismusként merevségét nem helyeslik, sem a szabadelvűek radikalizmusával megbarátkozni nem tudnak, egy új szövetkezetben egyesülnek, hogy mind a két szélsőségtől távol tartva magukat, a középuton haladjanak ama cél felé, a mely a német zsidóság szellemi életének vezéreit munkára szólítja.

A felhívás következőképpen hangzik:

Szabad zsidó egyesület!

A hazánk zsidó hitközségeiben fennálló vallásos különbségek, a melyek az utolsó évtizedekben élükből vesztettek, ujabban olyan formákat öltöttek, a melyek a német zsidóság egységét veszélyeztetik.

Egyfelől a legszigorúbb obszervancia képviselői szövetkeztek, a kik elvből tagadják a történeti fejlődés törvényének a zsidóságra való alkalmazhatóságát és ennél fogva elutasítják a modern kornak szóló összes engedelményeket és mindinkább elfordulnak a német zsidóság közös feladatain való közreműködéstől. Másfelől pedig a liberalizmus jelszava alatt szövetkezet alakult, a melynek programja a bibliának és a hagyománynak kötelező voltát csak annyiban akarja elismerni, a mennyire ezek a kútfők az élettel összhangban vannak. Tehát az élet kormányozza a vallást és ne ez legyen többé az a szent ideál, a mely hivatva van az életet kormányozni. Múló koráramlatoknak, legtöbbszörre a zsidóságon kívül támadt és ellene irányított, helytelenül a tudomány biztosított eredményeiül tekintett tudományos hypotheziseknek akarják vallástörvényeinknek évezredek át kipróbált erejét feláldozni. Még az iskolába és templomba is be akarják vinni ezeket a végzetes tanokat. Szent irodalmunkra vonatkozó ily tarthatatlan állítások hirdetésével meg akarják zavarni az ifjúságot, sőt a hitoktatást is a családi ház vallástalan jellegének megfelelően akarják végezni. A zsinagógákban az egész világ zsidóit egyesítő héber nyelvet még jobban vissza akarják szorítani. A kedélyeket gyökeres reformtervekkel nyugtalanítják, a melyeknek hatásalanságáról a történet régen ítélkezett,

veszélyeztetik a belső egyetértést, a melyre ma nagyobb szükségünk van, mint bármikor volt; a vallástól elidegenedők száma ilyen a kegyeleti súlyosan sértő eszközök által nem csökken, hanem növekszik.

Midőn a mult század első évtizedeiben ilyenemű szélsőséges törekvések először mutatkoztak, csakhamar kiváló férfiak szembeszálltak azokkal és a vallásos élet kérdései felett való döntést csakis gondos, történettudományi kutatás alapján mondották megengedhetőnek. Ezáltal elhárították a német zsidóságtól egy mély szakadás fenyegető veszélyét és belső életük kialakítására mértékadó befolyásra tettek szert. E mintául tekintendő mesterek szellemében akarjuk a legujabb kor jelenségeivel szemben elvtársaink egyesületét „Szabad zsidó egyesület“ (Freie jüdische Vereinigung) címmel életbe hívni.

Arra törekszünk, hogy megszerezzük ismét a vallásnak a kedélyek felett való hatalmát, hogy miként atyáink napjaiban ismét megszentelje és megdicsőítse az életet. Fenn akarjuk tartani a hitközségekben az egységet, nem pedig nagyobbítani azokban a meghasonlást; vallásunk kútfőinek tekintélyét nem akarjuk megrendíteni, és nem engedjük zsidóságunkat minden modern áramlat labdájául; meg akarjuk erősíteni a zsidó tudatot. De az atyáink szentségeihez való minden hűség mellett nem akarunk a kor igényei elől elzárkózni, a mennyiben azok hitvallásunk lényegének ellent nem mondanak. Attól a meggyőződéstől áthatva, hogy a zsidóság tudománya a zsidóság életét jelenti, azt művelni és előmozdítani akarjuk. Mutassa meg törekvéseink számára az utat, midőn a modern zsidó életet alakítani iparkodunk.

Az engesztelés pártja akarunk lenni, az a párt, a mely a történettől megerősített azt az igazságot képviseli, hogy korunkban nem önkény, hanem hűség, nem lerombolás, hanem építés, nem elkülönítés, hanem egybekötés segíthet rajtunk; az a párt, a mely tudja, hogy a jelennek nem szabad megtagadnia a multat, a melyből sarjadt; az a párt, a mely a zsidóság szakadását meg akarja gátolni.

Tudjuk, hogy milyen nehéz ellentétektől szaggatott korunkban ilyen ideálokat megvalósítani. De tekintettel a fenyegető veszélyre, szent kötelességünknek ismerjük egyesülni, szövetkezni, hogy felvilágosítsunk és tanítsunk, intsünk és óvjunk. Arról akarunk gondoskodni, hogy gyermekeink modern emkereként neveltessenek, de hogy atyáink öröksége is érintetlenül szálljon rájuk. Minden eszközzel azon akarunk lenni, hogy a német zsidóság gyülekezeteiben igazság és béke mozdítsassék elő.

A felhívást 60 rabbi, három rabbiképző intézeti tanár és a hannoveri tanítóképző igazgatója írta alá.

Helyesbítések. Prager krompachi rabbit nem Lőcsén, hanem Poprádon iktatták be. — Az écskai templom felavatása alkalmával az összes papi funkciókat Dr. Klein Mór nagybecskereki főrabbi végezte, a kinek beszédei mély hatást tettek az egész vidékről egybesereglett nagy ünnepi gyülekezetre.

Tartalom: Rabbi és kántor. — A rabbik fizetésekiegészítése. Hirtenstein Adolf. — Krónika.